

ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Նատալի ԳՈՆՉԱՐ-ԽԱՆՋՅԱՆ
Կատյա ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ
Երևանի պետական համալսարան

ԷՔՔԻՍՏԵՆՑԻԱԼ ՈՒՂԵՐՁԸ ՉԱԿ ՊԱԼԱՆԻԿԻ «ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ» ՎԵՊՈՒՄ

Սույն հոդվածում դիտարկվում է այլընտրանքային արձակի վարպետ Չակ Պալանիկի «Մարտական ակումբ» վեպը: Այն փիլիսոփայական և գրական վերհուշերով հագեցած վեպ-կրկնագիր է: Հոդվածում վեր է հանվել վեպի էքզիստենցիալիստական շերտը՝ զուգահեռներ անցկացնելով էքզիստենցիալիստական մտքի հիմնադրույթների հետ, որոնք դրսևորված են, մասնավորապես, էքզիստենցիալիստական փիլիսոփայության հիմնադիր Ս. Կիերկեգորի և նրա հետևորդների գործերում: Հոդվածում կիրառվել է համեմատական մեթոդը, փորձ է արվել բացահայտել վեպի հիմքում ընկած հիմնական գաղափարները և վերլուծել դրանք՝ համադրելով մի շարք էքզիստենցիալիստական գրողների և փիլիսոփաների ստեղծագործությունների հետ:

Բանալի բառեր. Չակ Պալանիկ, «Մարտական ակումբ», հոգեբանական և փիլիսոփայական ակնարկներ, էքզիստենցիալ ուղերձ, վեպ-կրկնագիր, վերահամաստիակում

«Գրողի արհեստը մեկ էական թերություն ունի՝մենությունը», - նկատում է Չ. Պալանիկը ինքնակենսագրական «Գեղարվեստից էլ արտառոց» գրքում /Паланик, 2009/, որտեղ շարադրված են նրա գեղարվեստական արձակի հիմնական սկզբունքները: Թեպետ գրական տեքստը կենտրոնացում է պահանջում հանրությունից մեկուսացման պայմաններում, բայց և այնպես, հենց մարդկանց հետ շփման, հանդիպումների և զրույցների ժամանակ հնարավոր է հանկարծ պայծառացում ապրել, ոգեշնչող ցնցում, որը մղում է ապագա գրական տեքստի, գրքի ստեղծմանը: Գրողի մասնագիտությունը հաճախ պահանջում է ոչ միայն ինքնամեկուսացում, այլև հասարակության մեջ գտնվելու, մարդկանց հետ շփվելու անհրաժեշտությունը: Մարդիկ խթան են հանդիսանում պատմվածքներիդ համար: Հինգշաբթի օրերի հավաքույթները խոհանոցում միակ գործոնն

էին, որոնք ստիպում էին ինձ գրիչը ձեռքս վերցնել այն տարիներին, երբ գրքի համար ես մի գրոշ անգամ չէի ստանում» /Паланик, 2009/:

Հենց այդ պայմաններում է մտահղացվել ու գրվել «Մարտական ակումբ»՝ գիրքը, որը պիտի «պայթեցնեք» գրական աշխարհը՝ հեղինակին բերելով այլընտրանքային արձակի ճանաչված գուրուի համբավը: «Մարտական ակումբ» վեպի ստեղծման կարևոր խթան է հանդիսացել Պալանիկի կամավորական աշխատանքը հոսպիտում. նա մահացու հիվանդ մարդկանց տանում էր բժիշկների հետ հանդիպումների և եկեղեցու նկուղում փոխօգնության խմբակների հավաքներին: Հոսպիտների անբուժելի հիվանդները՝ այդ հանդիպումների մասնակիցները, անկեղծանում էին միմյանց հետ, համեմատում ախտանիշները և վարժություններ էին կատարում ճնշված ոգին գոտեպնդելուն, հավատ ներշնչելուն ուղղված “new age” համակարգով: Նմանատիպ խմբակներում հոգեբանական աջակցության հիմքում ընկած գաղափարը նման է Ռաբինդրանաթ Թագորի հետևյալ մտքին. «Մահը չի նշանակում, թե լույսը հանգել է. պարզապես արև է ծագել, և անջատել են լամպը» /Գրոֆ, 2007/:

Ուղիթ Ուիթմենը նույնպես իր «Նրան, ով շուտով կմեռնի» բանաստեղծության մեջ դիտարկում է կյանքը, որպես մահվան նախապատրաստություն:

«Դու մոռանում ես, որ հիվանդ ես, ես էլ եմ մոռանում, որ հիվանդ ես, Ինչի՞դ են պետք դեղերը, լացուկոծն ընկերների. քեզ հետ եմ ես: Թող ուրիշները հեռանան քեզնից. Այսպեղ գթալու բան չկա, Քեզ գթալու չեմ ես եկել, այլ շնորհավորելու» /Whitman, 1999/:

Կյանք/մահ հարաբերակցության այս գաղափարը իր վեպում արտացոլել է նաև Պալանիկը՝ մի գրող, որը «գործի» բերումով բախվել է սահմանային վիճակի հետ և դրան ապրումակից եղել:

«Այդ հանդիպումներն ինձ անհարմարություն էին պատճառում, քանի որ մյուսները կարծում էին, թե ես էլ տառապում եմ նույն հիվանդությամբ: Ես հնարավորություն չունեի նրբանկատորեն բացատրելու նրանց, որ ես ընդամենը կողմնակի դիտորդ եմ, ով սպասում է, թե երբ պիտի ամեն ինչ վերջանա, որպեսզի հիվանդին տեղափոխի հոսպիտ: Եվ ինձ ուրիշ ոչինչ չէր մնում, քան սեփական պատմությունս հորինել այն մասին, թե ինչպես է մի մարդ այցելում անբուժելի հիվանդների հավաքները, որպեսզի ուղղակի ազատվի սեփական կյանքի անպիտանելիության կեղեքող զգացումից» /Паланик, 2009/:

Այդպես, համադրելով կյանքից վերցրած իրական փաստերը, գրողը դառնում է «հենց այն անձնավորությունը», որից մատուցողները փող չեն վերցնում, հրատարակիչները փնտրում են, տղամարդիկ մի անկյուն են

քաշում գրախանութներում ընթերցողների հետ հանդիպումների ժամանակ ու աղաչում են ասել տեղական մարտական ակումբի հասցեն, իսկ կանայք, նույնիսկ երիտասարդ կանայք, ամենայն լրջությամբ հարցնում են, թե արդյոք նման ակումբներ կան կանանց համար, ուր իրենք այնքան կուզեին գնալ /Паланик, 2009/:

Ինչպես նկատում է տրանսսանձնային հոգեբան Ստանիսլավ Գրոֆը, «մահվան հետ բախումը ուժգին ազդում է այլ մարդկանց, կենդանիների, բնության, ինչպես նաև արժեքների հիերարխիայի և կյանքի ռազմավարության հանդեպ մարդու վերաբերմունքի վրա: Ակնհայտորեն նվազում են ագրեսիվ զգացմունքներն ու բռնկումները, մինչդեռ կարեկցանքն ու էմպատիան զգալիորեն ավելանում են» /Троф, 2007/:

Նույն կերպ վեպում հերոսին աջակցություն, օգնություն ու փրկություն են բերում հենց նրանք, ովքեր գնում են աջակցության խմբակի հավաքներին և մահվան շեմին են, նրանք, ովքեր հանրությունից մերժված, մղված են մի կողմ, ուստի ավելի սուր են զգում սահմանային ապրումները:

«Մահվան հոյակապ հրաշքը» (ըստ Պալանիկի), «բարի, փառաբանող մահը» (ըստ Ուիթմենի) այն ձգողական մագնիսն է, որն ավելի ու ավելի շատ երիտասարդների է ստիպում անդամակցել ընդհատակյա մարտական ակումբներին, դառնալ «Խեղման նախագծի» անդամներ, ոգևորությամբ և ուրախությամբ կատարել բառի բուն իմաստով գլխապտույտ առաջացնող առաջադրանքներ՝ հավասարակշռությունը պահելով՝ բառացիորեն, անդունդի եզրին: Կյանքի մազից կախված լինելը դառնում է նրանց խթանը և հարատև վտանգվող գոյության միակ իմաստը:

«Մահը (կամ նրա հիշողությունը) մարդկանց համակում է վեհ զգացմունքներով և արժեքավոր դարձնում կյանքը» /Борхес, 2000/: Այս խոսքերը, որ Բորխեսը դնում է անմահ Հոմերոսի շուրթերին, արտացոլում են այն, ինչով տարված են Պալանիկի հերոսի բոլոր հետևորդները, որոնք զոհաբերում են իրենց բարեկեցությունը, առողջությունը, երբեմն անգամ կյանքը, զգլխից ազատության մասին երազանքի զոհասեղանին:

«Վաղը կամ շատ տարիներ անց, բոլորս մեռնելու ենք: Ուրեմն ինչու՞ մահվանն սպասելով՝ պետք է հիմարություններ խոսենք ու անենք» /Моравия, 1987/: Սա հավերժական էքզիստենցիալիստական հարց է, որը Պալանիկը դնում է իր հերոսի առջև: Կերպարը, որի անունը մինչև վերջ չի նշվում, սպառողական հասարակության մեջ ընդունված նյութական արժեքների և կարծրատիպերի գերին է, բարդությունների տակ կքած փոքր մարդու տիպար, որի ներսում հասունանում է դևը, որպեսզի հարմար պահի կոտրի բոլոր արգելքներն ու, դուրս պրծնելով արտաքին աշխարհի, կյանքի կոչի իր արդարադատությունը, իր պատմությունը:

Ըստ էքզիստենցիալիստական արձակի գաղափարախոսության, մահն էքզիստենցիալ դատարկությունից միակ հնարավոր ելքն է, և այս

գաղափարի արտահայտողն է էքզիստենցիալիզմի հիմնադիր Սյորեն Կիերկեգորը.

«Կյանքն այնքա՛ն դատարկ և անիմաստ է: Մենք թաղում ենք մարդուն, ուղեկցում ենք դին գերեզմանոց, հող ենք լցնում գերեզմանին, վերադառնում ենք տուն, մխիթարվում ենք, որ առջևում դեռ երկար կյանք ունենք: Բայց երկա՛ր է արդյոք յոթն անգամ տասը տարին: Ինչու՞ չենք ուզում ամենին միանգամից վերջ տալ, ինչու՞ չենք մնում նրա հետ գերեզմանոցում՝ վիճակ նետելով, թե ով կլինի վերջին տարաբախտը, որ մի բուռ հող կլցնի վերջին մեռյալի գերեզմանին» /Кьеркегор, 2011/:

Նույն կերպ, ըստ Կիերկեգորին արձագանքող Պալանիկի, «գուցե ինքնակործանումն ավելի կարևոր է, քան ինքնակատարելագործումը» /Palahniuk, 2006/: Այս եզրակացությունը տազնապից և հուսահատությունից ծնված դատարկության մորմոքող զգացման արդյունք է, դատարկության, որն ընդունված է էքզիստենցիալիստական անվանել: Պալանիկի հերոսը, Կիերկեգորի պես պատրաստ է պնդելու, որ «տառապանքին միշտ այլընտրանք կա, բայց տառապանքն ինքնին օգնում է մեզ աճել» /Кьеркегор, 2011/: Չիմանալով, թե ինչպես դիմակայել անքնությանը, հերոսը փորձում է իր անքնության պատճառը փնտրել մահացու հիվանդների հավաքներում, որոնք տեղի են ունենում Առաջին հաղորդության եկեղեցում երեքշաբթի երեկոյան: «Դրանից հետո ես էլ ոչ մի անգամ չզնացի թերապևտի մոտ: Ու կատվախոտի արմատ էլ չէի ծամում: Հենց դա է ազատությունը: Երբ ամեն հույս կորցնում ես: Ես ոչ մի բան չէի ասում, ու խմբի մարդկանց թվում էր, թե ես ավելի վատ եմ, քան իրենք: Ու ավելի ուժեղ էին հեկեկում: Իսկ ես հեկեկում էի նրանց հետ: Թե մի անգամ գլուխդ բարձրացնես, նայես աստղերին, կորած ես» /Palahniuk, 2006/:

Անանուն կարգավիճակը, որը թույլ է տալիս լիցքաթափվել, ազատություն տալ հեղեղվող, բայց սովորաբար զսպվող հույզերին ու արցունքներին, գերազանցության զգացումը, համընդհանուր քայքայման ու մահվան կողքին սեփական առողջության գիտակցումը նպաստում են քնի վերականգնմանը, ֆիզիկական և հոգևոր հարությանը: Մարդիկ անկեղծանում են անանուն հերոսի հետ՝ ենթադրելով, որ նա էլ է մոտ մահվանը, լաց են լինում ու թողնում են, որ նա էլ լաց լինի:

«Իսկ ես լացում եմ, որովհետև իմ կյանքն անիմաստ է ու վերջանալու է ոչնչով: Ավելի վատ, քան ոչնչով՝ լիակատար մոռացությամբ» /Palahniuk, 2006/: Էքզիստենցիալիստական մտքի հետևորդ Պալանիկն իր գրքի հիմքում դնում է կյանքի անիմաստության դրույթը, որը համահունչ է Կիերկեգորի դատողությանը. «Իմ կյանքը լրիվ անիմաստ է: Երբ հիշողությանս մեջ փորփրում եմ դրա տարբեր փուլերը, այն ինձ նման է թվում բառարանի «Schneur» բառին, որն առաջին իմաստով նշանակում է կոշկաքուղ, երկրորդ իմաստով՝ հարս: Մնում է միայն, որ այն երրորդ իմաստով ուղտ նշա-

նակի, չորրորդով՝ ճիլոպ» /Кьеркегор, 2011/: Աթեիստական էքզիստենցիալիզմի դրույթը արտահայտված է Ալբեր Բամյուի այն սահմանման մեջ, որ միայն մահվան շնորհիվ է կյանքն իմաստ ստանում /տե՛ս _Բամյու, <https://www.booksite.ru/fulltext/0/001/003/220/003.htm/>: Իսկ համաձայն Պալանիկի՝ էքզիստենցիալիստական ճգնաժամից միակ ելքը բողոքն է և ըմբոստությունը սպառողական արժեքների դեմ, որն արտահայտվում է, «ցավին, որպես հոգևոր գործիքի նայելու» հմտության մեջ /Паланик, 2010/: «Մարտական ակումբում» իր էքզիստենցիալիստական դրույթների արտահայտման համար Պալանիկը հորինում և ընտրում է պատմող հերոսի կրկնակին՝ հոյակապ Թայլեր Դերդենին:

«Ես դա գիտեմ, որովհետև դա գիտի Թայլերը» /Palahniuk, 2006/ նախադասությունը դառնում է գլխավոր հերոսի կարգախոսը: Եթե ընթերցողն առաջին իսկ էջերից հուշում է ստանում, ապա ինքը՝ պատմող հերոսը, սկզբում չի գուշակում, որ Թայլերն անձնավորված անհատ չէ, այլ սոսկ իր դյուրագրգիռ երևակայության պտուղը, իր ամենախիզախ ցանկությունների, չիրականացած սպասումների և հույսերի մարմնացումը հանդուգն, վճռական, խորաթափանց ու հնարամիտ, օժտված զարմանալի ունակություններով, առաջնորդի որակներով: Թայլերը, որը հնարամիտ է, մի քանի քայլ առաջ հաշվարկում է ամեն ինչ, փորձում է խելոգել իր քաղաքակրթական, ստեղծարար, սոցիալապես ընդունելի սկիզբն ու դրանից վրեժ է լուծում անհնազանդության համար, ինչպես Ռ. Լ. Սթիվենսոնի հայտնի նովելի Հայդը՝ դաժան ու հնարամիտ:

Բայց ինչպես և սթիվենսոնյան դոկտոր Ջեքիլի պարագայում էր, այստեղ նույնպես սկզբում կրկնակի հայտնությունը վառ գույներ է բերում՝ կյանք, լիություն և իմաստ:

«Զգիտեմ, թե ինչ հասկացավ Թայլերը, բայց ես զգացի, որ հիմա կարող եմ դիմակայել իմ աշխարհի բոլոր բարդություններին և դժվարություններին՝ թե՛ քիմիաքրոմանը, որը վերադարձնում է վերնաշապիկս պրկած կոճակներով, թե՛ բանկին, որը գրոհում է ինձ վարկի սահմանը գերազանցելու մասին հաղորդագրություններով, թե՛ իմ աշխատանքին ու պետիս, որը տեր ու տիրականի պես փորփրում է համակարգիչս՝ փոխելով օպերացիոն համակարգի կարգավորումները: Նաև Մարլա Ջինգերին, ով յուրացրել է իմ օգնության խմբերը: Երբ մեր մարտը վերջացավ, այդ խնդիրներից ոչ մեկը չէր անհետացել, բայց հիմա ես թքած ունեի դրանց վրա» /Palahniuk, 2006/:

Եթե, համաձայն Ֆ. Դոստոևսկու, այլ անձի սպանությունը համարվում է ստոր արարք, իսկ ինքնասպանությունը՝ գերագույն /Достоевский, 1974/, ապա Պալանիկը իր վեպում նույն համադրության պատկերն է ստեղծում՝ խոսելով ուրիշ անհատի կործանման, ստորացման և Թայլեր Դերդենի քարոզած ինքնակործանման մասին:

Սարտրի Անտուան Ռոկանտենը հեշտանքով է կարդում փոքրիկ Լյուսինի բռնաբարության ու մահվան մասին՝ Գեշտալտ թերապիայի փորձերի ոգով նույնականացնելով իրեն և՛ ոճրագործի, և՛ զոհի, և՛ յուրաքանչյուր առարկայի, ընդհանուր պատկերի ամեն տարրի հետ, որոնց խորապատկերին կատարվում է ոճրագործությունը /Սարտր, 2016/:

Տարվելով մեկ ուրիշի կործանման մասին երազանքներով՝ Սարտրի հերոսը փորձում է նաև ինքնակործանման հանգել, բայց նրա փորձը խղճուկ է ու դատապարտված է ձախողման:

«Թուքս քաղցրավուն համ ունի, մարմինս գոլ է. ես ինձ նողկալի եմ զգում: Գրչահատս սեղանի վրա է: Բացում եմ: Ինչու՞ոչ: Ամեն դեպքում՝ գոնե ինչ-որ փոփոխություն կլինի: Ձախ ձեռքս դնում եմ թղթերի վրա ու դանակը խրում ավիս մեջ, շեղբը սահում է մաշկիս վրայով, ընդամենը մի փոքրիկ քերծվածք եմ ստանում:

Վիրակապե՞մ, թե՞ չէ: Չգիտեմ: Նայում եմ արյան միապաղաղ հոսքին: Արդեն սկսում է լերդանալ: Վերջ... Իսկ մաշկիս տակ ընդամենը մի թույլ զգացողություն է մնացել՝ հար և նման մյուս բոլոր զգացումներին, ուղղակի գուցե մի քիչ ավելի նողկալի» /Սարտր, 2016/: Բոլորովին այլ դաժան ու ծայրահեղ ցավագին փորձ է իր ցավային շեմի հետ կատարում Պալանիկի հերոսը. նա քիմիական այրվածք է ձեռնարկում. «Դա ավելի ցավոտ է, քան այն ամենը, ինչ իմացել եմ մինչ օրս: Ավելի ցավոտ, քան միաժամանակ հազար ծխախոտ ծխելը», - հայտնում է Թայլերը /Palahniuk, 2006/:

Դեռևս Թայլերին հանդիպելուց տարիներ առաջ դեպի Իռլանդիա իր առաջին արտասահմանյան ուղևորության ժամանակ պատանի հերոսն առաջին անգամ սկսել էր երազել ազատության մասին, առաջին անգամ համարձակվել էր ըմբոստանալ ծնողական կանոնների դեմ, հոր հեղինակության դեմ, հանդգնել էր մի փոքրիկ խռովության: Սակայն, այս նոր ինքնակործանիչ հափշտակության մեջ անազատության բողոքի նախկին բռնկումներն ընդամենը խղճուկ ջղաձգում են թվում, թեթև երեքում՝ քիմիական այրվածքի դժոխային փորձության կողքին, որն ինքնակամ կհաղթահարեն բոլոր նրանք, ովքեր ուզում են ակումբի անդամ դառնալ և սովորել պատրաստել կախարդական օճառը /Palahniuk, 2006/:

Հասնել եզրին, մի քայլով մոտենալ ավարտին. սա է Թայլերի գոյության իմաստի ձեռքբերման միակ ճանապարհը:

Պալանիկի վեպերում բազմաթիվ են արձագանքներն ու ակնարկները, ինչպես փիլիսոփայական, այնպես էլ գրական հարուստ ու բազմակողմանի ավանդույթներից, և ինչպես Նիցշեն ասում էր Զրադաշտի շուրթերով, որ անհրաժեշտ է կիզվել սեփական հրի մեջ, քանի որ չես կարող վերածնվել՝ մինչև մոխիր չդառնաս, այնպես էլ Պալանիկը Թայլերի շուրթերով իր էքզիստենցիալիստական ուղերձն է հղում ընթերցողին.

«Մի գեղեցիկ օր դու կմեռնես ու քանի դեռ դու դա մինչև վերջ չես գիտակցել, դու ինձ չես հետաքրքրում» /Palahniuk, 2006/:

Ամփոփելով՝ ևս մեկ անգամ անդրադառնանք փիլիսոփայությանը, մասնավորապես՝ Էրիխ Ֆրոմի «Մարդու հոգին» աշխատության հետևյալ հատվածին. «Միլիոնավոր մարդիկ միօրինակ, բայց հանգիստ կյանք են վարում: Նրանք ոգևորություն են ապրում միայն այն ժամանակ, երբ ինչ-որ մեկը մեռնում է, կամ երբ նրանք կարդում են այդ մասին: Մի՞թե սա ցույց չի տալիս, թե որքան խորն է մեզանում արմատավորված հիացմունքը մեռյալով» /Фромм, 2008/: Ժամանակի նեկրոֆիլական տրամադրություններին, պոեզիայում դրա անդրադարձներին, մասնավորապես՝ ֆուտուրիստ Մարինետտի մեկնաբանություններին, Ֆրոմը հակադրում է Ուոլթ Ուիթմենի կենսասեր պոեզիան՝ լի դրական, հումանիստական, կենսահաստատ էներգիայով: Ուիթմենի համար «կյանքը նույնքան լավն է, որքան մահը, իսկ երջանկությունը նույնքան լավը, որքան դժբախտությունը: Հաղթանակն ու պարտությունը նույն բանն են» /Чуковский, 1969/:

Թերևս սա է «Մարտական ակումբի» էքզիստենցիալիստական ուղերձի բանալին, որի հեղինակին՝ ուիթմենյան գաղափարի շարունակող Չակ Պալանիկին որոշակի առումով կարելի է բնորոշել նույն խոսքերով, ինչ Ուայլդն է ասել Ուիթմենի մասին. «Նույնիսկ գեղարվեստի հրաժարման մեջ՝ նա արվեստագետ մնաց» /Чуковский, 1969/:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Սարտր Ժ. Պ. «Սրտխառնոց», Երևան, Անտարես, 2016:
2. Борхес Х. Л. Собр. соч. в 4-х томах, том II. «Бессмертный». Санкт-Петербург: Амфора, 2000.
3. Гроф С. Величайшее путешествие. Сознание и тайна смерти. Психоделические метаморфозы умирания. Москва: ГАНГА, 2007.
4. Достоевский Ф. М. Бесы. Ленинград: Наука, 1974.
5. Камю А. Чума. // URL: <https://www.booksite.ru/fulltext/0/001/003/220/003.htm> (Дата обращения: февраль 2020 г.)
6. Кьеркегор С. Или-или. Санкт-Петербург: Амфора, 2011.
7. Моравия А. Рассказы. Чочара. Москва: Правда, 1987.
8. Паланик Ч. Дневник. Москва: АСТ, 2010.
9. Паланик Ч. Фантастичнее вымысла. Москва: АСТ, 2009.
10. Фромм Э. Человек для самого себя. Москва: АСТ, 2008.
11. Чуковский К. Мой Уитмен. Москва: Прогресс, 1969.
12. Palahniuk Ch. Fight Club. London: Vintage Books, 2006.
13. Whitman W. Leaves of Grass. Philadelphia: David McKay, 1999.

N. GONCHAR-KHANJYAN, K. TOVMASYAN – *Existential Message in “Fight Club” by Chuck Palahniuk.* – The present paper observes the novel “Fight Club” by Chuck Palahniuk, a novel-palimpsest full of literary references. In this paper the existentialist layer is highlighted, drawing parallels with the principles of the existentialist thought, which were expressed, in particular, by the founder of existentialist philosophy S. Kierkegaard and his successors. In the paper applying the comparative method an attempt is made to identify the main existential ideas underlying the novel and to analyze them comparing with the works of a number of existentialist writers and philosophers.

Key words: Palahniuk, “Fight Club”, psychological and philosophical reminiscences, novel-palimpsest, revaluation, existential message

Н. ГОНЧАР-ХАНДЖЯН, К. ТОВМАСЯН – *Экзистенциальное послание в романе Чака Паланика «Бойцовский клуб».* – В данной статье рассматривается роман мастера альтернативной прозы Чака Паланика «Бойцовский клуб». Роман является палимпсестом, наполненным философскими и литературными напоминаниями. Выявляется экзистенциальный пласт, проводятся параллели между основными положениями экзистенциальной мысли, основателем которой был С. Кьеркегор. В статье с использованием сравнительного метода, предпринята попытка анализа главной идейной линии романа в сравнении с произведениями ряда экзистенциальных философов и писателей.

Ключевые слова: Паланик, “Бойцовский клуб”, психологические и философские реминисценции, роман-палимпсест, переосмысление, экзистенциальное послание

Ներկայացվել է՝ 10.09.2021
Երաշխավորվել է ԵՊՀ արտասահմանյան գրականության
ամբիոնի կողմից
Ընդունվել է տպագրության՝ 19.11.2021